

Erken Çocukluk Döneminde Oyun*

Sinan AYAN¹,

Uğur A. MEMİŞ²

¹ Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kırıkkale (e-mail: sayan@kku.edu.tr)

² Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.

* Bu çalışmanın bir bölümü 11. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

ÖZET

Çalışmada, okulöncesi çağı çocuklarının genel gelişiminde oyunun yeri ve önemine dikkat çekilmiştir. Son yıllarda gelişmiş ülkelerin eğitim sistemlerinde oyun son derece önemli bir etkinlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Oyun, birçok bilim adamına göre çocuğu tanımada ve tahlil etmede en iyi yoldur. Oyun temelli eğitim yetişmekte olan nesillerin temel kaynağı olan insanın fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimini amaç edinen, genel eğitimin tamamlayıcısı ve ayrılmaz bir parçası olarak görülen bilinçli ve planlı faaliyetlerdir. Çocuklar öğrenme, karar verme, işbirliği, sıralama, düzenleme, paylaşma, başkalarının hakkına saygı gösterme, yardımlaşma gibi davranışları oyun sırasında öğrenir. Oyun sayesinde çocuk yetişkinliğinde gerekli olacak becerileri pratik yapar, değerlendirir ve mükemmelleştirir. Yapılan araştırmalar, oyunun çocukların zihinsel, duygusal ve psikomotor gelişimlerine olumlu yönde katkıları olduğunu kanıtlamıştır. Oyunlar farklı gruplara ayrılrsa da, temelinde çocukların gerçek dünyaya alışmasını sağladığı gibi psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlarının da karşılanmasında yardımcı olur. Çalışmada okulöncesi dönemde oyun genel anlamda ele alınmış ve okulöncesi çağı çocuklarının genel gelişiminde oyunun etkisi üzerine betimsel bir inceleme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi, çocuk gelişimi, oyunun önemi.

A Research Related to the Importance of Play in Early Childhood

ABSTRACT

In this research the role and importance of play in early childhood development were pointed. For the last decades, play has been widely seen as an extremely important activity in developed countries' educational systems. Many researchers suggest that play is the best way in terms of knowing and examining a child better. Play-based education in which there are purposeful and well-planned activities aiming at facilitating physical, cognitive, emotional and social development of growing nations is complementary and inseparable from the general education. Children learn behaviors such as deciding, cooperating, arranging, organizing, sharing, respecting others' rights and helping through play time. Through play a child can practice, assess and evaluate the skills which he/she will need in his/her adulthood. Researches show that play has positive effects on children's cognitive, emotional and psychomotor skills. It is possible to categorize play into different groups but play mainly helps children to adopt the real world and satisfy their psychological and physical needs. In this research the play in the early childhood was discussed and it was surveyed that how play affect early childhood overall (cognitive, social, psychomotor and emotional) development.

Keywords: Early childhood, child development, the importance of play.

GİRİŞ

Okulöncesi (0-6 yaş) eğitim insan hayatının temelini oluşturan unsurların başında gelir. Bu dönem çocuğun doğumundan temel eğitimin başladığı ana kadar geçen zamanı kapsayan, gelişim alanlarının büyük ölçüde tamamlandığı, kişiliğinin biçimlendiği aile ortamında ve eğitim kurumlarında verilen süreci kapsar. Geçmişten günümüze varlık gösteren her toplumda oyun ile ilgili materyallerle karşılaşılması oyunun, insan hayatında önemli bir yeri olduğunu göstermektedir. Oyun çocuğu yetişkin hayata hazırlayan en etkin yoldur. Oyun ile insan ilişkileri, yardımlaşma, konuşma, bilgi edinme, deneyim kazanma, psikomotor gelişim, duygusal ve sosyal gelişim etkilendiği gibi zihin ve dil gelişimi de etkilenir. Yetişkinler oyunu, çocuğun eğlenmesi, oyalanması ve

başlarından savmak için bir uğraşı olarak görürler oysa oyun, çocuk için ciddi bir iştir. Çocuk oynadıkça becerileri artar, yetenekleri gelişir (28, 32). Oyun aracılığı ile çocuklar karar verme, kurallara uyma, başkalarına karşı saygılı ve dürüst olma, grup içinde davranışlarını denetleme, başkalarıyla iş yapabilme özelliklerini geliştirirler (43).

Çocuğun bedensel, ruhsal ve zihinsel açıdan sağlıklı gelişimi ve eğitimi için beslenme ve uyku kadar oyunun da gerekli olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Çocuk kişilik, beceri ve zekâ bütünlüğünü oyun oynayarak geliştirir (45, 28). Oyun oynamak, çocukların temel ihtiyaçlarından biridir. Bu ihtiyacın giderilmemesi ya da kısıtlanması durumunda toplumun çekirdeğini oluşturan çocukların sağlıklı bir biçimde gelişmeleri gerçekleşmez. Çünkü çocuklar

oyun içinde oynadıkları rollerin aracılığıyla ileriki yaşamları için deneyim kazanırlar (43). Dolayısıyla bu çalışmada hayatın her döneminde yeri olan özellikle okul öncesi çağı çocuğun gelişiminde, sağlıklı bir birey olarak yetişmesinde ve hayata hazırlanmasında oynadığı rol nedeniyle geçmişten günümüze değin merak konusu olan oyun incelenmiştir.

Okulöncesi Dönemde Oyun

Oyun, çocuğu hayata hazırlayan, çocuk için en doğal ve aktif öğrenme ortamıdır. Oyun oynayan çocuk kimi zaman bilinçli, kimi zaman bilinçsiz olarak öğrenir. Özellikle erken çocukluk eğitimi veren kurumlarda çocuğu eğitmede, tanımada, onunla iletişim kurmada, beceri ve bilgi düzeyini artırmada oyun önemli bir role sahiptir.

Saracho ve Spodek'e göre; çocukların yaşamsal ihtiyaçları aileler tarafından karşılandığı için kendilerine kalan fazla enerjiyi atmanın kolay yolu olarak oyunu seçerler ve severek oynarlar. 1898'de Groos, oyunun çocukluk döneminin ihtiyacı olduğunu çünkü çocuğun gelecekte kullanacağı becerileri oyun ile geliştireceğini belirtmiştir. Yani oyun sayesinde çocuk ileride karşılaşacağı sorunların birçoğunun üstesinden gelebilecektir. Sigmund Freud oyuna farklı bir açıdan bakmıştır. Ona göre travmatik olaylar neticesinde ortaya çıkan olumsuz duyguların oyun ile yok edilmesi mümkündür. Erik Erikson ise çocukların bir yaşında duyuşsal ve motor becerilerini kendi vücutlarını ifade etmek için kullandıklarını, ikinci yılda nesnelere ile çevrelerine uyum sağlama konusunda gelişme kaydettiklerini belirtmiştir. Oyun aktivitelerinin, çocuğun kendisine güven kazanmasında ve nesnelere kontrol etmesinde etkili olduğunu ifade etmiştir (Akt: 44). Casby'e (6) göre oyun kalitesi iki yaşından üç yaşına girerken başlar. Bebeklerin oyunları ağız hareketleri, sesler çıkarma ve vurma iken yavaş yavaş daha kontrollü ve koordineli olarak nesnelere oynanmaya başlanır. İki yaş civarında oyun sırasında simgesel anlam çıkarma gözlenir. Yani çocuk gördüğü simgenin gerçek değil, bir anlamı olduğunu anlamaya başlar. Oyun hareketleri üç yaşına yaklaşırken artan biçimde daha koordineli ve uyumlu bir hal alır. Bilişsel teorisyen olan Piaget'e göre oyun çocuğun zihinsel gelişimini hızlandıran önemli bir araçtır. Vygotsky ise oyunun görevini; çocuğun kendini organize etmesinde ve yüksek düzeyde bilişsel işlemleri gerçekleştirebilmesindeki becerileri kazanmasında yardımcı olarak görmüştür (Akt: 44).

Hurwitz'e (22) göre çocuk oyunlarını beş başlıkta toplamak mümkündür: A) Pratik Oyunlar: Çocukların kumla oynamak gibi tekrar ederek oynadıkları sadece eğlenme amaçlı oyunlardır. B) Yapı Oyunları: Blok-bloklar yapmak gibi, çocukların yeni bir şeyler yaptıkları veya ürettikleri oyunlardır. C) Kaba-Yuvarlanma Oyunları: Komik, benzetmeler yapılan içinde sert davranışlar (saldırgan değil) olan

oyunlardır. D) Drama Oyunları: Bir nesnenin ya da kişinin yerine çocuğun kendisini koyarak, rol yaparak oynanan oyunlardır. E) Kurallı Oyunlar: Belirli kuralları olan oyunlardır.

Colwell ve Lindsey (8) ise oyunları dört kategoride toplamıştır: A) Egzersiz Oyunları: Fiziksel güç içeren ancak sosyallik içermeyen, geniş alanda bir yerden diğer yöne hareket edilerek oynanan oyunlardır. B) Kaba-Yuvarlanma Oyunları: Bu oyunlara temaslı-itışmeli oyunlar demek de mümkündür. Doğal ortamında sosyallik içeren ve oyun halinde yapılan sertliktir ve içinde karşı tarafa zarar verme niyeti yoktur. Örneğin: gıdıklama, güreşme, döndürmeler, göğüs göğse itişmeler, vurma ve kaçma, kovalamaca, beraber yuvarlanmalar gibi. C) Benzetim Oyunları: Oyun araçlarını başka bir şeyin veya kişinin yerine koyarak bir çeşit "–miş" gibi yapmaya dayalı oyunlardır. Bu oyunlarda nesnelere yeni isimler verilir ve rol geçişleri yapılır. Bir terliği araba yapıp sürmek gibi. D) Diğer Oyunlar: Yukarıdakilere benzemeyen oyun çeşitleridir. Şarkı söylemek, resim çizmek gibi.

Hurwitz'e (22) göre oyunu diğer etkinliklerden ayıran beş özellik vardır: 1) Oyun bir süreçtir ve sonuç, süreç kadar önemli değildir. 2) Oyun çocuk tarafından ve o seçtiği için oynanır. 3) Oyun sırasında her şey olabilir. Örneğin: Üzerinde örtü olan bir masa kale olup, küçük bir kız da içindeki prenses olabilir. 4) Oyun mantıklı olan veya olmayan kuralları denemek için bir arenadır. Kurallar oyun içerisinde ortaya çıkabilir veya yok olabilir. Basit veya zor olabilirler, çocukların daha önceki deneyimlerinden yeni kurallar belirebilir. 5) Oyun zekâ işidir. Çocuk oyun sırasında keşfeder ve sorgular.

Oyun çocukların gerçek dünyaya alışmasını sağladığı gibi psikolojik ve fiziksel ihtiyaçlarının da karşılanmasında yardımcı olur. Çocukların oyunlarındaki nitel farklılıklar onların farklı düzeylerdeki becerilerini yansıtır. Oyun ile basit kavramları anlamadan, ileri düzeydeki zihinsel becerileri yapana kadar gelişim gösterilir (44). Park ve ark. (35) araştırmalarında 6-7 yaşlarındaki çocuklarda blok oyunlarının matematik becerisini geliştirdiğini bulmuşlardır. Hurwitz (22) de oyun küpleri ile çocukların sayı sayma becerisinin geliştiğini ifade etmiştir. Kim'e (24) göre de oyun küpleri ile oynayan çocukların hayal güçleri gelişmektedir. Brewer ve Kieff'e (5) göre oyun arkadaşları ile oyuncaklarını paylaşan, oyun gruplarına katılan, arkadaşları ile uzlaşan, her zaman istediklerinin olmayacağını öğrenip hayal kırıklığının üstesinden gelebilen çocuğun sosyal gelişimi hızlanır. Çocuğun geleceğe hazırlanması için de oyun önemlidir. Çocuklar bilgiyi yapılandırmak, doğru düşünmek ve bilgilerini yeni durumlara uyarlamak için ilk elden deneyim kazanmaya yani yaparak-yaşayarak öğrenmeye ihtiyaç duyarlar. Oyun gönüllü bir aktivitedir ve oyundaki çocuklar

öğrenmeye içsel olarak güdülenmiştir. Oyun çocuğun ne bildiğini göstermekle kalmaz aynı zamanda onların neyi merak ettiğini de ortaya çıkarır (44). Oyun ile aynı zamanda çocukların kendilerini ifade etmeye yönelik dil becerileri, sanatsal oyunlarla yaratıcılıkları ve problem çözme becerisi gelişimleri de hızlanmış olur (22, 36). Oyun içinde koşan, atlayan, sıçrayan, tırmanan, atan ve yakalayan çocuğun bu temel motor becerileri de gelişeceğinden fiziksel gelişimi de hızlı olur (5). Çocuğun zihinsel antrenmanı olarak da adlandırabileceğimiz oyun, kazanılan olumlu niteliklerin pekiştirildiği, olumsuz niteliklerin de değişime uğradığı bir deneme alanıdır (18).

Drama oyunları ile çocuklarda değer gelişimi artar (1). Okul öncesi sınıf ortamında çocukların bilişsel ve sosyal olgunluğunu geliştirecek drama oyun çeşitleri mükemmel bir öğrenme ortamı oluşturacaktır (3). Bergen'e (2) göre kaliteli hazırlanmış benzetim oyunlarının çocuğun zihinsel gelişimine katkısı olumlu yöndedir. Miyakawa ve ark. (29) 1-3 yaş arasında bile özellikle matematik-mantık zekâsının gelişimi için çocuklara problem çözmeye yönelik oyunlar oynatılması gerektiğini ve çocuklara karşı sabırlı olup problemi çözmelerini beklemenin doğru olduğunu ifade etmişlerdir. Fekonja ve ark. (15) göre serbest oyun zamanları çocukların dil becerisinin gelişmesi açısından diğer planlı ve rutin aktivitelere harcanan zamandan daha değerlidir. Ayrıca çocuklar oynadıkça, belirli kavramları anlarlar ve organize becerileri de gelişir (5). Bilgisayar oyunlarının yetişkinlerde bile zihinsel gelişime faydalı olduğu kanıtlanmıştır (7).

Sorunlu davranışlar gösteren çocukların oyun ile bir derece terapi görmesi de mümkündür. Oyun temelli değerlendirme yöntemi ile yeni yürüyen çocukların bile beyin-davranış ilişkileri incelenebilir ve nöropsikolojik ihtiyaçları anlaşılabilir (13). Benzer şekilde Davenport (10) araştırmasında agresiflik gösteren okul öncesi erkek çocuklarının aileleriyle oynaması sonucunda dışa vurulan olumsuz davranışların önemli oranda azaldığını belirlemiştir. Araştırmacıya göre oyun, çocuğun sosyal gelişimine de olumlu katkı sağlamıştır. Ancak, günümüzde ailelerin çoğu çalıştığı için eve döndüklerinde çocuklarıyla oyun oynamaya yeterli zaman ayıramamaktadır. Nitekim Kim'in (24) araştırmasına katılan çocukların 2/3'si oyuncaklarıyla yalnız ya da kardeşleriyle oynamaktadır. Hålbuki Roggman ve ark. (38) göre de babanın çocuğuyla oynama şekli çocuğun gelişimini olumlu yönde etkileyebilir. Babasıyla oyuncuğunu paylaşan, konuşan çocuğun bilişsel, dil ve duygusal gelişimi olumlu yönde olur. Kim'in (24) araştırmasında babaların hafta içinde çocuklarıyla oyun oynama süreleri ortalama 15 dakika olarak belirlenmiştir. Buna çözüm olarak Lin (25), ailelerin basit blok yapma oyunları ile yorulmadan çocuklarıyla vakit geçirebileceğini vurgulamıştır. Lin (25) çalışmasında blok oyunlarının farklı bir özelliğine dikkat çekmiş, bu

sayede ailelerin çocuklarına ilgilerini, saygılarını ve onlarla iletişim halinde olduklarını gösterebileceklerini iddia etmiştir.

Oyundan bahsederken oyuncakların önemini de vurgulamak gerekmektedir. Güney Kore'de yapılan bir araştırmada, ailelerin çocuklarının eğitimine yönelik oyuncakları göz ardı ettiği ve alınan oyuncaklara çocuklarının arkadaşlarındakini görüp istemeleri, mağazalarda dikkat çekmesi ya da televizyon reklamlarından etkilenme gibi faktörler yüzünden para harcadığı belirlenmiştir. Aynı çalışmada savaş oyuncaklarının yasaklanması yerine ailelerin çocukların oyunlarını anlamaya çalışmaları gerektiği de vurgulanmıştır. Araştırmacıya göre oyun malzemeleri, çocukların oyun aktivitelerini kolaylaştırır. Hayal gücüne dayalı oyunlar oynanıyorsa, ailelerin desteği ve oyuncakların önemi artmaktadır. Oyuncak çocukların gerçek ve fantastik dünyası için bir eğlence olmanın yanında dil gelişimlerini hızlandıran eğitici bir araçtır. Ailelerin oyuncaklara verdiği değer, çocukların oyun çeşitlerini ve oynama sıklığını etkiler (24).

Çocukların oyun tercihleri de çeşitlilik arz etmektedir. McOmer (26) çalışmasında okul öncesinde kız çocuklarının en çok tercih ettikleri oyun aracının "üç tekerlekli bisiklet", erkeklerin ise "top" olduğunu ifade etmiştir. Padovani'ye (33) göre ise cinsiyet gözetmeksizin çocukların en çok tercih ettikleri taşınabilir oyuncak "top"tur. Benzer bir çalışmada Gredlein (17) üç yaş çocukları üzerinde çalışmış ve erkek çocuklarının blok yapma oyunlarına kızlardan daha fazla vakit ayırdıklarını belirlemiştir. Colwell ve Lindsey (8), okul öncesinde erkeklerin kaba-yuvarlanma oyunlarına kızlardan daha fazla vakit ayırdıklarını belirlemiştir. Yine aynı çalışmada erkeklerin kızlarla ya da kızların erkeklerle kaba-yuvarlanmalı oyunları sevmedikleri de ifade edilmiştir. Araştırmacılara göre çocuğun kendi cinsiyeti ve oynadığı çocuğun da cinsiyeti kaba-yuvarlanma oyunlarına katılımda önemli bir faktördür. Riley ve Jones (37) kızların işbirliğine dayalı oyunları sevdiklerini, erkeklerin ise yarışma tarzı oyunları tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Padovani (33) çalışmasında çocukların çoğunun zamanlarını açık alanlarda oynayarak geçirmek istediklerini iddia etmiş, bunun sebebi olarak da oyun alanlarındaki araç-gerece olan alışkanlıkları gösterilmiştir. Yine bazı oyuncakların veya nesnelerin çocuklar tarafından cinsiyete özgü bulunduğu da belirlenmiştir. Örneğin, çocuklar tarafından itfaiyeci şapkasının erkeklere, oyuncak bebek ve bebek arabasının da kızlara özgü bir oyuncak olduğu belirtilmiştir (26). Çocukların birçoğu oyunlarında süper kahraman olmayı severler ancak öğretmenler bunun şiddet içerikli olduğunu düşünüp yasaklama eğilimindedir. Boyd'a (4) göre öğretmenler bu oyunları yasaklamak yerine olumlu yönde kullanmanın yollarını aramalıdır. Okul öncesi eğitim kurumlarında oyun ile ilgili uygulamaların en etkin

şekilde sürdürülebilmesi açısından öğretmenlerin eğitim programlarını titizlikle planlaması ve zaman zaman oyun etkinliklerine dâhil olması gerekmektedir (42).

Okul Öncesi Dönemde Hareketin Önemi

ABD’de Ulusal Sağlık ve Beslenme Tetkik Araştırması’nın (National Health and Nutrition Examination Survey) sonuçlarına göre 2-19 yaş arasındaki çocuk ve ergenlerin %17’si obez olarak belirlenmiştir. Okul öncesi 2-5 yaş arası çocuklarda 1976-1980 arasında %5 olan obezite oranı 2007-2008’de %10,4’e yükselmiştir (20). Okul öncesi çağında obez olmak tehlikeli bir durumdur çünkü yetişkinliğinde obez olan kişilerin %25’inin çocukken de aşırı kilolu oldukları iddia edilirken aynı şekilde, 8 yaşından önce aşırı kiloluluk başlamasının yetişkinlikte obez olma durumunun habercisi olduğu da kanıtlanmıştır (16). Özellikle çocukluk çağında, düşük fiziksel aktiviteden (14) dolayı ortaya çıkan birçok kalp-damar hastalıklarının risk faktörleri ve sedanter yaşam tarzı dikkat çekmektedir (27, 40). Ayrıca zamanla hareketsizliğe alışan çocuk ileriki yaşlarda yüksek tansiyon, damar sertliği, şeker hastalığı gibi pek çok rahatsızlığı beraberinde getiren, bugün toplumların ortak bir sorunu haline gelmiş ve patolojik bir olgu olarak kabul edilen şişmanlık sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır (31, 47). Bu durum, çoğu şişman kişide ve özellikle çocuk ve gençlerde ciddi psikolojik olumsuzluklara da neden olmaktadır (46).

Ulusal Spor ve Beden Eğitimi Birliği’nin (National Association for Sport and Physical Education) ABD’de okul öncesi çocuklarda fiziksel aktiviteye yönelik önerileri aşağıda belirtilmiştir:

1. Çocuklar her gün en az 60 dakika planlı fiziksel aktivite yapmalıdır.
2. Çocuklar her gün planlanmamış fiziksel aktiviteye asgari 60 dakika, azami birkaç saat katılmalı, uyku haricinde günlük 60 dakikadan fazla hareketsiz olmamalıdır.
3. Çocuklar gelecekteki üst düzey motor becerisi ve fiziksel aktivite düzeyleri için gerekli temel motor beceri ve yeteneğini kazanmaları açısından desteklenmelidir.
4. Çocukların büyük kas grubu içeren aktiviteleri gerçekleştirebilmeleri için hem kapalı hem de açık alanlar güvenli ve uygun şekilde hazırlanmalıdır.
5. Bakıcılar, öğretmenler ve aileler çocukların planlı ve planlanmamış fiziksel aktivite fırsatları sağlamada sorumludur (19).

Riley ve Jones’e (37) göre okul öncesinde kız çocuklarının fiziksel aktivitelere katılımları desteklenmelidir. Ancak, Padovani (33) araştırmasında okul öncesi çocuklarında pedometre ile fiziksel

aktivite düzeylerini ölçmüş ve erkekler ile kızlar arasında fark olmadığını belirlemiştir. McOmbler (26) de araştırmasında erkeklerle kızların egzersiz tarzı oyunlara benzer zaman ayırdıklarını gözlemlemiştir.

Çoban ve Nacar’a (9) göre oyun çocuğu bedensel gelişimini çeşitli açılardan etkiler. Bu etkiler üç başlık altında toplanmıştır: 1) Oyun, çocuğun büyük ve küçük kaslarını geliştirir. 2) Açık havada oynanan oyunlar çocuğun güneşten ve temiz havadan yararlanmasını sağlar ve bedensel gelişimini hızlandırır. 3) Oyun çocuğun kan dolaşımını hızlandırır, iştahını açar, uykusunu düzenler, terleme yoluyla bedendeki zararlı toksinleri atar, fazla enerjisini harcamasına yardımcı olur. Padovani’ye (33) göre taşınabilir oyuncaklarla öğretmen destekli sınıf dışı ortamının oluşturulması ile okul öncesi çocuklarının fiziksel aktivite düzeyleri artabilir.

Oyun sayesinde hareket etme ile okul öncesi çağda obezitenin önüne geçilebilir, yine de hareketli bir çocuğun iyi düzeyde motor becerisine sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Nitekim Rutledge (39) araştırmasında okul öncesi kurumlarında serbest oyun etkinliklerine katılan çocuklar ile planlı motor becerisi öğretimi uygulanan çocukların bazı motor beceri gelişimlerini karşılaştırmış ve öğretim uygulanan çocukların beceri gelişimlerinde anlamlı farklılıklar bulmuştur. Bu sonuca göre okul öncesi kurumlarında planlanmış beden eğitimi derslerinin önemi büyüktür. Rutledge’ye (39) göre oyun ortamı motor beceri kazanmada belirleyici değildir. Parish ve ark. (34) araştırmalarında 18-38 ay arası çocuklarda planlı fiziksel aktivitelere katılanlarla serbest oyunlara katılanlar arasındaki fiziksel aktivite düzeyini incelemişler ve planlı fiziksel aktivitelere katılanların serbest oyun oynayanlara göre daha yüksek düzeyde fiziksel aktivite yaptıklarını belirlemişlerdir.

Ülkemizde de çocuğun gelişiminde hareketin önemi anlaşıldıkça konu ile ilgili çalışmalar hız kazanmıştır. Bu çalışmalar ışığında çocuğun gelişiminde önemli bir yere sahip olan erken çocukluk dönemi ile ilgili pek çok düzenleme yapılmıştır. Son olarak 2009-2010 eğitim-öğretim yılı itibarıyla okulöncesi eğitim zorunlu eğitim kapsamına alınmıştır (21).

Anaokulu ve Yetişkinlerin Erken Çocuklukta Rolü

Okul ortamındaki oyun ile evde oynanan oyun arasında akranlarla ilişki, grup büyüklüğü, oynanan ekipmanlar, rehberlik ve idare edebilme, yetişkin-çocuk ilişkisi, zaman, mekân uygunluğu ve planlama boyutlarında farklılıklar vardır. Çocuklar aile veya komşu ortamında karışık yaş gruplarında oynar. Kendi yaşına yakın arkadaşlarıyla oynayan çocuğun ilgi ve oyun ihtiyaçları daha fazla benzerlik gösterecektir.

Okullar çocuklara ilk zamanlarda arkadaş olarak seçmeyebilecekleri çocuklarla da oynama fırsatı sunmaktadır. Bu sayede çocuklar paylaşmayı ve karşı tarafın fikrine saygı duymayı öğrenecektir. Ayrıca, evdeki bir çocuk genellikle yalnız ya da bir veya birkaç arkadaşı ile oynayabilirken, okullarda daha geniş gruplarda oynama imkânı bulur. Grubun büyüklüğü sayesinde daha organize oyunlar oynanır. Yine okul öncesi kurumlarında bulunan kum havuzları, su oyun alanları, ahşap aletler, müzik enstrümanları gibi pek çok oyun aracı çocukların oyun ihtiyaçlarını yüksek düzeyde karşılayabilmektedir. Evdeki oyun ortamı genellikle serbest oyun ortamı olacaktır. Serbest oyun etkinliklerinin çocuğun gelişimine katkıları yadsınamaz, yine de öğretmen rehberliğinde oynayan çocuk, sınıflandırma ve renkler gibi kavramları kolayca öğrenebilecektir. Aileler çocuklarının oyun sırasında yaptıkları keşifleri fark edemeyebilir ya da fark etse bile bunları kaydetmez ve tartışmaz, ancak okul ortamındaki çocuk keşiflerinin değer gördüğünü anlar ve öğretmen yardımı ile bu konudaki fikirlerini zenginleştirir. Evde oynayan çocuğun oyun zamanı ailesinin isteğine göre olurken okulda oyun için ayrılan planlı bir zaman vardır. Evdeki oyun ailenin bütçesine göre çeşitlilik gösterirken, okuldaki oyunda materyal çeşitliliği olur ve oyun deneyimi değerlendirilir. Çocuk evde kısıtlı alanlarda oynarken okulda daha geniş bir oyun sahası bulmaktadır (5). Bu yüzden çocuğun genel gelişiminde okul öncesi kurumları ilköğretime hazırlıkta vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

Yetişkinler de kurumlar kadar çocuklarının gelişimlerinde sorumluluk sahibidirler. Aileler çocuklarının zihinsel, fiziksel ve duygusal durumlarının farkında olmak için onları oyun oynarlarken mutlaka izlemelidir (25). Ailelerin yanı sıra bakıcılar ve öğretmenler çocuklara oyun fırsatları sundukları zaman onlara aynı zamanda öğrenme fırsatları da sunmaktadır (22).

Okulöncesi eğitim kurumlarında çocukların tüm gelişim düzeylerinde başarı sağlanması için öğretmenlere büyük görev ve sorumluluk düşmektedir. Tüm dünyada temel eğitimin vazgeçilmez bir unsuru olan oyunla eğitim; öğretmenlerin eğitim hedeflerine ulaşması için kullandıkları araçlardan sadece bir tanesi, doğru kullanıldığında belki de en etkilisidir (11, 12).

Bebekler henüz on aylıkken bile oyun tercihleri belirginleşmeye başlar, bunun bilinmesi sayesinde çocuğun öğrenmesi için gerekli olan, motive edici oyunlar eğitimciler tarafından geliştirilebilir. Erken yaşta keşfedilen oyun tercihleri sayesinde çocukların öğrenme kalitesi artırılabilir (26, 41). Bunun yanı sıra, öğretmenler sınıf dışında da çocuklarla bir arada etkinlik yapmalıdır. Oyun alanlarındaki zaman da tıpkı sınıf içindeki zaman gibi planlı olmalıdır. Çocukların sınıf dışındaki zamanlarında öğretmenler diğer

planlarını hazırlamamalı ya da teneffüs yapmamalıdır. Öğretmenler cinsiyete göre oyuncaklar ya da materyaller kullanarak sınıf dışındaki her aktiviteye tüm çocukların katılımını sağlayabilmelidir. Sınıf dışındaki aktivitelerde çocukların fiziksel olarak aktif ve sosyalliğin gerektirdiği biçimde birbirleriyle iletişim halinde olmaları için onları desteklemelidir. Ayrıca çocukları oynarken gözlemlemelidir. Çünkü bu gözlem öğretmene uygun öğrenme ortamları oluşturabilmek için fırsatlar sağlar (37). Öğretmenler sınıf içerisinde sürekli olarak bir öğrenciyi model göstermemelidir, çünkü bunu yapmak diğer çocukların olaylara algılarını etkileyebilir. Ek olarak, sınıfta oynatılan oyunlarda oyuncakların renklerine dikkat edilmelidir. Mesela atlama ipi pembe değil mavi, bir araba da mavi değil pembe olabilir. Bu sayede çocuklar renklerin cinsiyete özgü olmadığını kavrayabilir (26). Oyun ile öğretmenler öğrencilerin ilgilerini yeni fikir ve kavramlara çekebilirler. Oyunun kalitesini artırmak ailelerin, bakıcıların ve öğretmenlerin sorumluluğudur (44). Öğretmenler, erkek çocukların agresiflikleri ile oynadıkları sertlik içeren oyunları ayırt edebilmelidir. Erkek çocukların dil becerisi gelişimi için katıldıkları oyunlar ile ilgili tartışmalar yapılmalıdır (37). Dikkatle düzenlenmiş bir çevre, çocukların becerilerine odaklanma ve düzenli olarak becerileri kutlama okul öncesinde çocuklar arasındaki akran ilişkisini geliştirmeye yardımcı olacaktır (30). Icenberg ve Quisenberry'e (23) göre bazen çocuklar yetişkinlere rol-model olmaları için ihtiyaç duyarlar. Öğretmenler bu tip durumlarda çocuklarla nasıl oynayacağını bilmelidir. Yani öğretmenler sadece gözlemci ve planlayıcı değil aynı zamanda iyi bir arkadaş da olabilmelidir.

TARTIŞMA

Sağlıklı nesillerin yetişmesi için insan hayatında okul öncesi dönemin önemi çok büyüktür. Ebeveynler, öğretmenler, psikologlar ve pediatri uzmanları çocukların büyümeleri ve potansiyellerini geliştirebilmeleri için serbestçe hareket edebilmeye olan ihtiyaçlarının farkına her geçen gün daha çok varmaktadır (27). Okul öncesi çağı çocuklarında, tüm gelişim özellikleri açısından, oyun son derece önemlidir. Oyun; birçok bilim adamına göre çocuğu tanımada ve tahlil etmede en iyi yoldur. Çocuğun içinde bulunduğu ruhsal durum dinamikleri zekâ yapısı, sosyal olayları değerlendirmedeki tutarlı durumu, varsa gelişim aksaklıkları oyuna yansıtacağından oyun içerisinde bunları gözlemek ve incelemek mümkündür (18). Bununla beraber çocuklar, oyun aracılığı ile gerçek yaşamı denerler ve bütün hareket eden şeylere de yaşam kazandırır, kendilerini, fiziksel ve sosyal çevrelerini keşfederler, hareket özgürlüğü kazandıkları gibi başkalarıyla ilişki kurma ve anlaşılma özelliklerini; yaşamaktan zevk alarak “kabul edilmek” ve “kabul etmek” duygularını geliştirirler (43).

Oyunlar kendi içlerinde hangi gruba ayrılırsa ayrılırsın çocukların bu oyunlardan aldıkları keyfin yanı sıra kendileri fark etmeden, kazandıkları pek çok şey vardır. Yine de bu dönemki çocukların bir okul çatısı altında planlı bir şekilde eğitim görmesi günümüz şartlarında zorunlu hale gelmiştir. O halde yapılacak şey okul öncesi kurumlarında hazırlanacak eğitim programının oyun temelli olmasıdır. Okullarda çocuklara serbest oyun zamanı verilerek, hem içeride hem de dışarıda oyun alanları yapılması gerekmektedir. Oyun için düzenlenen ortam oyunun özelliğine uygun olmalıdır. Oyun oynanacak yerin dar ya da geniş, normalden sıcak ya da soğuk, gürültülü, havasının kirli olması oyunla ulaşılmak istenen hedeflerin kazanılma düzeyini etkiler. Oyun için seçilen materyaller, oynanacak oyun için uygun, sağlam, eksiksiz ve dikkat çekici olmalıdır.

Okur-yazarlığa dönük, sanatsal içerikli, drama temelli, benzetime dayalı oyunların yanı sıra planlı motor becerilerinin öğretimine yönelik oyunlar ile de çocukların fiziksel gelişimleri diğer gelişimlerinin gerisinde kalmadan desteklenmelidir. Sözcüklerden çok hareketlerle kendisini ifade eden çocuk, oyuna coşkuyla katılır. Onun hayal dünyasını, beceri düzeyini, kas kuvvetini ve pratik düşünebilme yeteneğini artıran, geliştiren çocuğu cesaretlendiren oyun doğru bir rehber ile işlevselliği kazanır. Erken çocukluk döneminde aileler, bakıcılar, öğretmenler ve kurumların idarecileri çocukların oyun ihtiyaçları ve tercihleri konusunda daha bilinçli olmalı ve çocukların oyunla öğrenmesi konusunda bir arada çalışabilmelidir. Sonuç olarak; eğitim sistemimizde kademeli olarak uygulamaya geçilen zorunlu okul öncesi eğitime fiziksel, sosyal ve psikolojik gelişimlerinin olumlu olması açısından, tüm çocukların düzenli olarak okul öncesi kurumlara devam etmesi sağlanmalıdır. Bu ihtiyacı karşılayacak okul öncesi kurumlarının hem alan uzmanı öğretmenlere hem de çocukların her türlü gelişimlerini sağlayacak fiziksel şartlara sahip olması gerekmektedir. Okul öncesinde drama, kurallı oyunlar, yapı oyunları, açık-kapalı alan oyunları düzgün planlanarak, serbest oyun zamanlarına dil gelişimi açısından önem verilmelidir. Fiziksel aktivite düzeyi mutlaka göz önünde bulundurulmalı ve çocuklar uyku haricinde günlük atmış dakikadan fazla hareketsiz tutulmamalıdır (19). Ayrıca fiziksel aktivite düzeyi ve motor becerilerinin gelişimi için planlı beden eğitimi derslerine ihtiyaç olduğunun da dikkate alınarak tüm okul öncesi kurumları, çocukların bu ihtiyaçlarına cevap verebilecek standartlara ve donanıma sahip olmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Benson T. *Dramatic Play: Bring It Back*, Texas Child Care, 2008; 32(2), 24-31.

2. Bergen D. *The Role of Pretend Play in Childrens' Cognitive Development*, Early Childhood Research & Practice, 2002; 4(1), 16-20.
3. Bodrova E, Leong DJ. *The Importance of Play: Why Children Need to Play*, Early Childhood Today, 2005; 20(1), 6-7.
4. Boyd BJ. *Teacher response to Superhero Play: To Ban or not to Ban?*, Childhood Education, 1997; 74(1), 23-28.
5. Brewer JA, Kieff J. *Fostering Mutual Respect for Play at Home and School*, Childhood Education, 1997; 73(2), 92-96.
6. Casby MW. (2003). *The Development of Play in Infants, Toddlers, and Young Children*, Communication Disorders Quarterly, 2003; 24(4), 163-174.
7. Cherney ID. *Mom, Let Me Play More Computer Games: They Improve My Mental Rotation Skills*, 2008; 59, 776-786.
8. Colwell MJ, Lindsey EW. *Preschool Childrens' Pretend and Physical Play and Sex of Play Partner: Connections to Peer Competence, Sex Roles*, 2005; 52(7/8), 497-509.
9. Çoban B, Nacar E. *Okul Öncesi Eğitimde Eğitsel Oyunlar*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 18-24, 2006.
10. Davenport BR. *An Examination of Parent-Child Play As Influential in the Development of Aggression in Preschool Boys*, The Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy, Iowa State University, Ames, Iowa, USA, 2004.
11. Demirci N. *İlköğretim I. Kademe Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri Çerçevesinde Oyunla Eğitim Konusundaki Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi*, Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi, 14-16 Nisan, Gazi Üniversitesi, Ankara, Kök Yayıncılık, I, 579-590, 2006.
12. Demirci N, Toptaşdemirci P. *İlköğretim I. Kademe Sınıf Öğretmenlerinin Oyunla Eğitimin Önemine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 3-5 Kasım, Muğla, 615-618, 2006.
13. Dykeman BF. *Play-Based Neuropsychological Assessment of Toddlers*, Journal of Instructional Psychology, 2008; 35(4), 405-408.
14. Evans WD, Finkelstein EA, Kamerow DB, Renaud JM. *Public Perception of Childhood Obesity*, American Journal of Preventive Medicine, 2005; 28(1): 26-32.
15. Fekonja U, Umek LM, Kranjc S. *Free Play and Other Daily Preschool Activities as a Context for Child's Language Development*, Studia Psychologica, 2005; 47(2), 103-118.
16. Freedman DS, Khan LK, Dietz WH, Srinivasan SR, Berenson GS. *Relationship of Childhood Overweight to Coronary Heart Disease Risk Factors in adulthood: The Bogalusa Heart Study*, Pediatrics, 2001; 108, 712-718.
17. Gredlein JM. *Play, Problem Solving and Tool Use: Individual Differences in Preschool Children*, The

- Dissertation for the Degree of Master of Arts, Florida Atlantic University, Boca Raton, Florida, USA, 2001.
18. Hazar M. *Beden Eğitimi ve Sporda Oyunla Eğitim*, Ankara, Tubitay Yayınları, 7-18, 1996.
 19. <http://www.aahperd.org/naspe/standards/nationalGuidelines/ActiveStart.cfm>, 22.07.2010
 20. <http://www.cdc.gov/obesity/childhood/index.html>, 22.07.2010
 21. <http://www.ooegm.meb.gov.tr/22tarihce.asp>, 12.08.2010
 22. Hurwitz SC. To Be Successful-Let Them Play!, *Childhood Education*, 2003; 79(2): 101-102.
 23. Icenberg JP, Quisenberry N. *Play: Essential for All Children*, *Childhood Education*, 2002; 79(1), 33-39.
 24. Kim M. *Parents' Perceptions and Behaviors regarding Toys for Young Children's Play in Korea*, *Education*, 2002; 122(4): 793-807.
 25. Lin YC. *Improving Parent-Child Relationships Through Block Play*, *Education*, 2010; 130(3): 461-469.
 26. McOmber KA. *Preschool Outdoor Play: Gender Comparisons in Childrens' Behaviors and Perceptions*, The Dissertation for the Degree of Master of Science, The University of North Carolina, Greensboro, North Carolina, USA, 2006.
 27. Mengütay S. *Okul Öncesi ve İlkokullarda Hareket Gelişimi ve Spor*, İstanbul, Türkiye Cimnastik Federasyonu Eğitim Komitesi Yayını, No:1, 7,36,112,113, 1997.
 28. Memiş DA. *Oyunun Çocuk Gelişimine Etkisi ve Eğitimdeki Önemi*, Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi, 14-16 Nisan, Gazi Üniversitesi, Ankara, Kök Yayıncılık, II, 442-448, 2006.
 29. Miyakawa Y, Kamii C, Nagahiro M. *The Development of Logico-Mathematical Thinking at Ages 1-3 in Play with Blocks and an Incline*, *Journal of Research in Childhood Education*, 2005; 19(4), 292-301.
 30. Ostrosky MM, Meadan H. *Helping Children Play and Learn Together*, *Young Children*, 2010; 65(1), 104-109.
 31. Özer K. *Fiziksel Uygunluk*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 20-22, 2001.
 32. Öztürk F. *Toplumsal Boyutlarıyla Spor*, Ankara, Bağırhan Yayınevi, 51-54, 1998.
 33. Padovani CEQ. *An Investigation of the Effects of Portable Play Equipment to Increase Physical Activity Levels of Preschool Children*, The Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy, Florida State University, Tallahassee, USA, 2009.
 34. Parish LE, Rudisill ME, Onge PM. *Mastery Motivational Climate: Influence on Physical Play and Heart Rate in African American Toddlers*, *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 2007; 78(3), 171-178.
 35. Park B, Chae JL, Boyd BF. *Young Childrens' Block Play and Mathematical Learning*, *Journal of Research in Childhood Education*, 2008; 23(2), 157-162.
 36. Pitri E. *The Role of Artistic Play in Problem Solving*, *Art Education*, 2001; 54(3), 46-51.
 37. Riley JG, Jones RB. *When Girls and Boys Play: What Research Tells Us*, *Childhood Education*, 2007; 84(1), 38-43.
 38. Roggman LA, Boyce LK, Cook GA, Christiansen K, Jones D. *Playing with Daddy: Social Toy Play, Early Head Start, and Developmental Outcomes*, *Fathering*, 2004; 2(1), 83-89.
 39. Rutledge CD. *The Level of Motor Skill Development of Preschool Children provided A Physical Education Program and Preschool Children Provided with Free Play Environments*, The Dissertation for the Degree of Doctor of Education, University of Northern Colorado, Greeley, Colorado, USA, 1993.
 40. Saygın Ö, Mengütay S. *Çocuklarda Fiziksel Aktivite ve Fiziksel Uygunluk Arasındaki İlişkinin Araştırılması*, 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 3-5 Kasım, Muğla, 371-373, 2006.
 41. Schneider E. *Longitudinal Observations of Infants' Object Play Behavior in the Home Context*, *OTJR: Occupation, Participation and Health*, 2009; 29(2), 79-87.
 42. Sevinç M. *Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitiminde Oyun*, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları, 2004.
 43. Tamer K. *Beden Eğitimi ve Oyun Öğretimi*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayını No:101, Meteksan Limited Şirketi, 2-38, 1987.
 44. Tsao L. *How Much Do We Know About the Importance of Play in Child Development?*, *Childhood Education*, 2002; 78(4), 230-233.
 45. Uluğ M. *Niçin Oyun*, İstanbul, Özne ve Göçebe Yayın, 7-12, 1999.
 46. Yazgan B. *Şişmanlık ve Fiziksel Aktivite*, *Eğitim Bilimleri Dergisi*, *Beden Eğitimi ve Spor Özel Sayısı*, 1992; 1(1): 45-48.
 47. Yoshinaya M, Shimogo A, Koriyama C, Nomura Y, Miyata K, Hashiguchi J, Arima K. *Rapid Increase in the Prevalence of Obesity in Elementary School Children*, *International Journal of Obesity*, 2004; 28: 494-499.